

**Een woord van Philips van Marnix van St. Aldegonde aan zijne
tijdgenooten bij het derde eeuwgetijde der inneming van Den
Briel herinnerd : aan de leerlingen der school van den heer J.
Hesta Bz.**

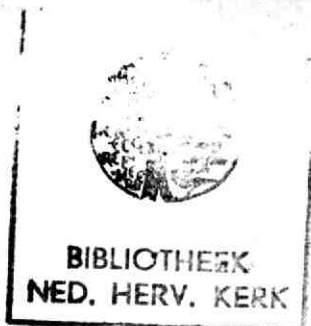
<https://hdl.handle.net/1874/235752>

mm12g12

B
H
/ M
2

EEN WOORD

VAN

PHILIPS VAN MARNIX

VAN ST. ALDEGONDE

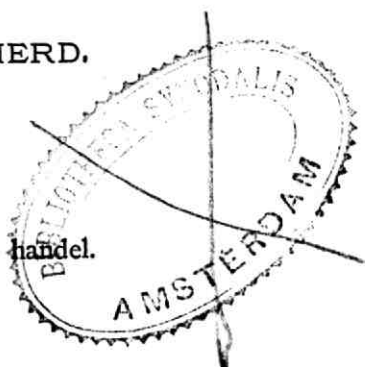
AAN ZIJNE TIJDGENOOTEN.

BIJ HET DERDE EEUWGETIJDJE DER INNEMING VAN DEN BRIEL

Aan de leerlingen der school van den Heer J. HESTA Bz.

HERINNERD.

Niet in den handel.

STOOMDRUKKERIJ LOMAN, KIRBERGER EN VAN KESTEREN.

AMSTERDAM

1872.

Philips van Marnix laat zijne Psalmberijming voorafgaan door eene Opdracht, waarin hij een overzicht geeft der geschiedenis van zijn tijd, en aan de nagedachtenis van Prins Willem van Oranje — en wie was daartoe meer bevoegd dan hij — eene diep gevoelde hulde brengt.

Eenige regelen van die Opdracht werden bij gelegenheid van het onlangs herdachte eeuwgetijde der inneming van den Briel aan de leerlingen der school van den heer Hesta voorgelezen, om hun door de woorden van een' tijdgenoot te herinneren uit welk oogpunt de Vaderen den opstand tegen Spanje beschouwden.

Een meer betrouwbaar getuige dan Philips van Marnix kan tot dat einde wel niet worden gehoord.

Zoo iemand aan den strijd der Hervormden tegen de Roomsch-katholieke kerk heeft deelgenomen, het is de schrijver van den Biëncorf. Zoo iemand voor het verzet tegen den koning van Spanje eer of blaam verdient, wederom is het Philips van Marnix, Oranje's rechterhand.

Maar heeft Marnix van zijn scherp vernuft tot bestrijding zijner tegenstanders ruimschoots gebruik gemaakt, veel liever nog heeft hij, als dichter van het Wilhelmus en als dichter der Psalmberijming, de schoone gaven hem door God gegeven, tot bemoediging en stichting zijner geloofsgenooten aangewend. En staat hij bekend als een van Spanje's meest overtuigde bestrijders, de geschiedenis van zijn leven bewijst dat hij het is geworden en geleven om des gewetens wille.

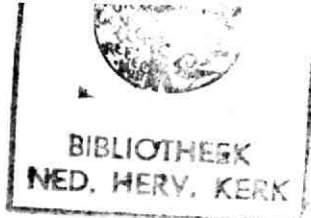
Voor de leerlingen eener Nederlandsche, Christelijke school is een afdruk der Opdracht eene niet ongepaste feestgaaf.

In de eerste plaats, Marnix staat bekend als een der Vaderen onzer letterkunde. Ook uit dit oogpunt verdient de Opdracht te worden gewaardeerd. En nu is Marnix' Psalmberijming, zelfs na de uitgaaf van Ds. J. J. van Toorenenbergen, niet zoo algemeen verspreid, dat een herdruk van het inleidend woord overtollig zou zijn.

Bovendien, op eene Christelijke school is de vermaning van den dichter aan zijne tijdgenooten, geheel op haar plaats. Wat toch beoogen de Christelijke scholen behalve het geven van een degelijk maatschappelijk onderwijs? Is het niet de kinderen met hun' Zaligmaker bekend te maken, en hen van jongs af vertrouwd te doen worden met de Schrift als eene lamp voor hun voet en een licht voor hun pad?

Maar niet slechts eene vermaning wordt ons door Marnix gegeven, ook een voorbeeld. In de vele moeilijke dagen zijns levens, waren hem zijn vrouwen op God en zijn geloof in den Heer Jezus Christus tot steun en kracht. Marnix leert ons hoe de Christen, als een getrouw dienstknecht zijns Heeren, onvermoeid werkt zoolang het dag is, uitzien naar de rust die overblijft voor het volk van God. Repos ailleurs!

—s.a.
41 E 71

AENDE ¹⁾ Hoog-ende welgheborene, Edele, Eerentfeste, ²⁾ Eerbare, Wijse, ende voirsienige Heeren, Mijn Heeren, Representerende de generale Staten der gevnieerde Landen ende Prouincien van herwaerts ouer, ³⁾ Ende aen hare gemeenten doende professie van de Euangelische Religie.

Als ick dit Psalmen boeck, daer ons den ⁴⁾ geest des Heeren, Doir David sijnen knecht, heeft troulick willen leeren Hoe God de werelt heel, maer sonderling zijn kerck Seer wonderlick beleydt, wel lees end ouermerck, ⁵⁾ End aensie 's Heeren knecht, die met veel swaricheden, Met allerley verdriet end cruys hier wort bestreden, End nu light hulpeloos verslonden van den doot, Nu vint weer hulp end troost in zijnen swaren noot, End stracx schijnt wederom van God te zijn verlaten, Soo dat sick ⁶⁾ ouer hem hooch-roemen ^{6*)} die hem haten: Daer nae van stonden aen crijgt weder d'ouerhant, Als die van swaren storm behouden scheept aen 't landt, ⁷⁾ End vrolick singt den lof des Heeren der heyrsharen, (Die hem dus heeft verlost van vreesselicke baren) So laet ick my staen voir, ^{7*)} seer hoog' end Edel' Heeren, Dat ick u met dit werck behoore te vereeren.

Want heeft de stercke God, die eird' end hemel schiepe, Oyt zijne hooge macht, oyt zijne wijsheyt diep, Oyt sijne wondren groot, end sijne gunst gepresen Den menschen hier op eird oog-schijnelick ⁸⁾ bewesen, Sulx is te recht geschiedt nu in ons Vaderlandt, Daer yeglick heeft gesien des Heeren stercke handt, Die sijn ellendich volck met vele sware plagen, Met kommer end verdriet versocht hadd' end geslagen: Jae haddes' als vuyl stof van hem verstooten schier, ⁹⁾

¹⁾ Bij deze uitgaaf is gevolgd die van 1591 (Middelburgh by Richard Schilders). De eigenaardigheden der spelling zijn zooveel mogelijk behouden: b. v. het gebruik der *u* voor de *v* (ouer = over), en die der *v* voor de *u* (gevnieerde = geunieerde); de schrijfwijze eird = aarde, doir = door). Zeer ongelijk is het gebruik der letters *s* en *z*. ²⁾ = het Hoogduitsche chrenfest. ³⁾ Landen ende prouincien van herwaerts over: de benaming waaronder in den Spaanschen tijd de Nederlandsche provincien gewoonlyk bekend waren. ⁴⁾ De. ⁵⁾ Overweeg. ⁶⁾ Zich. ^{6*)} Verheffen. ⁷⁾ Aan wal komt. ^{7*)} Zoo komt het mij voor. ⁸⁾ Klaarblijkelijk. ⁹⁾ Bijna.

End langen tijt beproeft doir water end doir vier.¹⁰⁾
 Hy had' het doode vleesch van sijne gunstgenooten,
 Den honden tot een aes end' rauen voirgestooten:
 En wat int leuen bleef, gemaect tot schrick end spot
 Als van een volck, dat heel verlaten was van God:
 Hy had's all' om verstroyt wt¹¹⁾ haere vaders-eruen,
 End doen in ballingschap gins ende weder¹²⁾ swerven:
 Doch heeftse wederom doir sijne groote cracht,
 In haere Vaderlant met vreugden thuys gebracht.
 Ghelijck hy voortijts deed, doe d'Israelsche scharen
 Int Babylonsche landt verstroyt end balling waren.
 Want hyse daer nae weer nae tseuentichste jaer
 Te huys bracht, daer zy hem lof songen altegaer,
 End kenden met der daet dat God tot alle tijden
 Sijn uytvercoren volck verlost uyt cruys end lijden.

Dwelck hy wel had bethoogt¹³⁾ doe Pharhos sterck gewelt
 Met wagens, end 'theel heyr in Zee wert omgevelt:
 Doe hy doir Mosen trou end Josua zijn knapen,¹⁴⁾
 'Tvolck doir dat woeste landt voerd' als een kudde schapen,
 Dwelck, sijnd' aen alle sy¹⁵⁾ van vijanden omringt,
 Quam int beloifde landt gesont end ongekrinckt.
 Daer hy hun sijne gunst seer merckelijck liet blijcken:
 Verdeylend' hun tot buyt des Canans Conincrijcken,
 End daer nae doe sy steeg¹⁶⁾ van zijn woirt weken af,
 Gaf hys' in 'svyants handt tot haerer sonden straf:
 Maer stracx als sy nu weer van herten sick bekeerden,
 End zijnen heylgen Naem aenriepen end vereerden,
 Gedacht¹⁷⁾ aen zijn verbondt en stont hun troulick by,
 So dat zy wederom los werden ende vry.
 Hy sondt hun Aöd¹⁸⁾ stout, die 'tjock der Moabiten
 Van haeren halse sloeg, doe sy van sond' aflieten:
 Hy gaf hun Deborah, de cloeck' end vrome Vrou,
 End Barach, die te saem vrymoedich end getrou,
 Te velde togen op, om Gods volck te bevryen
 Van Canaäns gewelt end sware tyrannyen
 Hy gaf hun Gedeon, den vromen stercken Helt,
 Dies' oock vrymaect' end los van Madians gewelt,
 End daer na Iephtes cloeck, end Samson, met meer mannen
 Die 'tvolck doir Godes hulp vry maeckten van tyrannen.
 Tot dat hy hun int lest^{18*)} heeft David opgeweckt,
 End over hem zijn gunst seer rijckelijck verstreckt,
 Als eenen die hy had vercoren int besonder,
 Om sijn genaed' aan hem te thoonen tot een wonder:

¹⁰⁾ Vuur. ¹¹⁾ Uit. ¹²⁾ Her- en derwaarts. ¹³⁾ Getoond. ¹⁴⁾ Dicnaren.
¹⁵⁾ Aan alle zijden. ¹⁶⁾ Gestadig. ¹⁷⁾ Gedacht Hij. ¹⁸⁾ Ehud, naar de
 Grieksche vertaling van het Oude Testament, bekend onder den naam van
 Septuaginta, of die der LXX Overzetters (v. Toorenenbergen.) ^{18*)} Eindelijk.

Soo dat hy eewlick ¹⁹⁾ sal een claren spiegel zijn,
 Van 's Heeren trouwe hulp in alle druck end pijn:
 Dies hy ons dit gedicht der Psalmen heeft beschreuen,
 End ons daer in geleert in hem ons t'ouergeuen.

De selue God heeft nu, in desen laetsten tijt,
 Sijn wonderlicke hulp, sijn trou gebenedijt, ²⁰⁾
 Hier over sijn gemeynt' end Christnen uytvercoren,
 So claerlick laten sien, als ymmers oyt te voren.
 Want hy in Israel een lamp altoos bewaert,
 Die inde duyster nacht der werelt ons verclaert. ²¹⁾
 Dies hy ons oock verweckt heeft eenen trouwen vader, ²²⁾
 Die hier des Heeren volck, als Daudid, bracht te gader,
 Op dat sy sijnen dienst end levendige woirt,
 Genieten mochten vry, end volgen onverstoort.
 Wij hebben hem gesien sijn lieue schaepkens leyden
 Aen 't waterrijcke landt, op schoon begraesde weyden.
 Maer doch niet sonder moeyt end swaren harden strijt,
 Want daer stont veel volcks op, uyt enckel haet end nijt,
 Die met een vinnich hert in haer gemoet verbolgen
 Den vader 'svaderlandts sick poogden te vervolgen:
 Nochtans wert Goliath met schande neergevelt,
 Den vyant werde meest ontbloot van zijn geweld.
 Men sach voir hem verjaecht de wreede Philistinen:
 Men sach sijn haters self haers ondanccks hem noch dienen:
 Men sach des Saüls handt end' Conincklicke macht,
 Doir zijne vaste hoip in groot gevaer gebracht.
 Maer God verweckt' hem oock ontrouwe Ziphienen,
 Met Doëg, Semeï, end andren die wel schenen
 Hem toegedaen te sijn, end thoonden schoon gelaet,
 Maer droegen hem nochtans int hert seer bittren haet:
 Iae selue die zijn broot als vrienden quamen eten,
 Die waren alderhardtst end' meest op hem verbeten. ²³⁾
 Ephraïms stam viel af met zijnen aenhanck heel,
 Wy hebben (seyden sy) met Daudid geen gedeel: ²⁴⁾
 Wy willen Saüls stam end Benjamins geslachten,
 End onser Vaders wet end 't out gebruyck nae trachten.
 Hoe dickmael hebben sy hem schendelijck gelaeckt?
 End doir haer onverstandt mismoedich schier gemaect?
 Maer Gods hand stont hem by in sijne heylg' aenslagen,
 End keerde van hem af des vyants schalcke ²⁵⁾ lagen.
 Tot dat hy op het letst ²⁶⁾ (om in des Hemels throon
 Van alle sorg bevryt, t'ontfangen d'eewge kroon)
 Van eens verraders handt verraderlick geschoten,
 Voor sijne schaepkens heeft zijn edel bloet vergoten.

¹⁹⁾ Eeuwig. ²⁰⁾ Gezegend. ²¹⁾ Verlicht. ²²⁾ Prins Willem van Oranje.
²³⁾ Bedoeld wordt de tegenwerking, die de Prins van Oranje in de Zuidelijke Nederlanden ondervond. ²⁴⁾ Deel. ²⁵⁾ Listige. ²⁶⁾ Ten laatste.

Doe ²⁷⁾ meynde den Tyran dat hy in sijne macht
 Des Heeren Kercke had' geheelick t' onderbracht,
 Mits God ter seluer tijt om sijne maet te vullen,
 Van vele steden schoon end volckren hem liet hullen: ²⁸⁾
 Maer soo hy was opt hoogst end meynde voir gewis,
 'Tginck al na sijnen will', soo sloeg het hem al mis.
 Want God den Salomon verweckte, ionck van Iaren, ²⁹⁾
 Die quam vrymoedelick zijns Vaders plaets bewaren:
 End sijnd in een verbondt met d'Edele Vorstinne,
 Die van de *Brietsche* kust ghecroont is Coninginne, ³⁰⁾
 Getreden, ginck 'tgewelt des vyants wederstaen,
 End sijn aenslagen meest al in den wint doen slaen.

Want 's Heeren stercken erm stont hem seer mercklick by,
 End keerd' in enckel spot des vyants hoouerdy:
 Mits Godes rechterhandt tot hulp sijnr' uytvercoren,
 Meer wonderwercken wrocht alsdoen, dan oyt te voren.
 Hy blies met sijnen wint op s'vyants vreeslick heyr,
 End slingerd' het ³¹⁾ te hoop int diepste van het meyr. ³²⁾
 In Vranckijck keerde hy der goddeloos' aenslagen
 Op haren eygen kop end brachts' in haer selfs lagen,
 Soo dat de moordenaer in zijnen moortcuyl viel, ³³⁾
 End Gods verkoren volck de overhant noch hiel.

Jae doe het byna scheen dat goluen ende baren
 Hun verre bouen 't hoofd onstuymich souden varen,
 End hebbens' al gelijk verslonden in den gront,
 Soo heeftse 's Heeren hant verlost ter seluer stont.

O grondeloosen raedt! O hooge wonderdaden!
 O wijs end diep gericht! O schatten der genaden!
 Wie soude doch dijn ³⁴⁾ werck end 't spoir van dijne baen
 Doirgronden kunnen, Heer? oft weirdlick ouerslaen? ³⁵⁾

Een yeglick kome dan den Naem des Heeren prijsen:
 Een yeglick laet om hooch stem ende handen rijsen,
 Om zijn genaed' end trou te singen met geschal,
 End spreken sijnen lof doir all het eirdsche dal.
 Maer Hollandt sonderling ³⁶⁾ end Zeelandt, cloeck end wijs,

²⁷⁾ Toen. ²⁸⁾ Huldigen (*v. T.*). Na den dood van Willem I gingen vele steden tot de Spaansche zijde over. ²⁹⁾ Prins, of destijds Graaf Maurits, bij zijns vaders dood slechts 17 jaar oud. ³⁰⁾ Koningin Elizabeth. ³¹⁾ *Uitg. v. T.* »cr.» ³²⁾ Bedoeld wordt de nederlaag der Onoverwinnelijke Vloot. ³³⁾ De Hertog van Guise, het hoofd der Ligue en heftig tegenstander der Hervormden, was in 1588 op last van koning Hendrik III te Blois vermoord. — Koning Hendrik III viel daarop zelf in 1589 onder den dolk van Jacques Clément, en werd opgevolgd door koning Hendrik van Navarre, die in 1591 nog niet wederom tot de Roomsche-katholieke kerk was overgegaan. ³⁴⁾ Marnix heeft sterk, ofschoon vruchteloos geijverd om in onze taal aan het gebruik van du en dijn, in plaats van gij en uw (in het enkelvoud), burgerrecht te verzekeren. ³⁵⁾ Naar waarde schatten. ³⁶⁾ Bijzonder.

Loift s'Heeren grooten naem, gheeft hem eer ende prijs,
Vertelt alom, vertelt de groote wonderwercken

Die hy so schijnbaerlick ³⁷⁾ aen v heeft laten mercken.

End du O Edel spruyt, van t'Edel NASSAVS bloet, ³⁸⁾

Treed vry stantvastich voort, end laet in dijn gemoet

Dees aengesteken vonck van Godes Geest opbranden,

Tot voordring' sijner eer, tot welvaert deser Landen:

Stae voir des Heeren Kerck, end als een dapper Helt

Sy dapper in de weir end stoor ^{38*)} s'tirans gewelt:

Bou op met Salomon des Heeren Christi Tempel,

End sticht de Christenheyte met een goet vroim exempel.

Met Daudid neem Gods erm ³⁹⁾ alleen tot dijner bate, ⁴⁰⁾

End sorge niet dat God dy ymmermeer verlate.

End ghy oock al te saem, mijn Heeren, die aen 'tstier ⁴¹⁾

Van 'tSchip geseten zijt, bemerct aen Daudid hier,

Hoe God d'Almachtich Heer end heerscher aller Heeren,

Der Heeren wegen stiert, die haer ⁴²⁾ hert tot hem keeren.

Loift sijne Maiesteyt; zijn wercken openbaert,

Doir welcke hy het landt so wonderlick bewaert:

Bemerckt in uwen tijt zijn wonderbaer gerichten,

End leert het volck zijn hoip op hem alleen te stichten:

Staet voir zijn heyligh woirt, doet houden sijne wet,

End sijnen heylgen dienst gantz reyn end onbesmet,

So sal hy zijn genaed oock over v verstrecken,

End al dit volck end landt met sijne schaed'we decken.

Daer nae ghy steden schoon van al dit Nederlandt,

Doet eens u ooggen op, end merckt op Godes handt:

Ontfangt doch sijnen Soin, end zijn woirt hooch gepresen,

End wilt voortaan niet weer hem wederspannich wesen:

Het eirtrijck t'eenemaal beef' onder Godes macht:

Sijn Wijsheyte, zijn gericht werd' van elk een betracht.

Ghij Vorsten hoochgeducht, ghij Coningen van weiden,

Ghij volcken die bewoont den rijcken schoot der eirden,

Oft die met schepen snel beseylt de wilde zee,

End met haer kielen scherp de baeren snijdt ontwee ⁴³⁾

Om uyt een vreemd gewest u neiring t'overvueren: ⁴⁴⁾

Ghy al die u bekent te sijn Gods creatueren,

Geschapen na zijn beelddt, 'tsy schamel ofte rijck,

Groot, cleyn, eel, ⁴⁵⁾ end oneel, komt, loift God al gelijk:

Laet eenmaal varen doch der menschen valsche wanen,

Laet u met Godes woirt berichten end vermanen.

Laet hem alleene sijn u ⁴⁶⁾ salicheyt, u deucht,

U hoip, u toeverlaet, u blijschap troost end vreucht.

³⁷⁾ Duidelijk. ³⁸⁾ Prins Maurits. ^{38*)} (*Uitg. v. T.*) »Stoot.» Stoor = verstoort. ³⁹⁾ Arm. ⁴⁰⁾ Hulp. ⁴¹⁾ Roer. ⁴²⁾ Hun. ⁴³⁾ De baren doorklieft.

⁴⁴⁾ Over te voeren (*v. T.*) ⁴⁵⁾ Edel. ⁴⁶⁾ Uwe.

End loift hem dan te recht met stemmen ende snaren,
 Singt Psalmen tsijnen naam om sijn eer te verklaren.
 Komt voorts, voegt v hier by, hoort aen de stemme soet
 Van eenen Koninck weirdt, van eenen Herder goet,
 End heyligen Propheet, die 's Heeren wonderdaden
 U hier vertelt end wijst de borne ⁴⁷⁾ der genaden
 In God, daer hyse self heeft menichmael geproeft
 End goeden troost ontfaen, ⁴⁸⁾ alst hert hem was bedroeft.

Dit boecxken sal u vry verquicken uwe herten,
 End heyln ⁴⁹⁾ t'eenemael u zeeren ende smerten,
 So ghy verdrucket wort end swaer veruolging lijdt,
 Dit boecxken sal u vry bewaren in den strijdt
 Sijt ghy by vremde lien, uyt uwen landt verdreuen,
 Dit boecxken wel betracht, sal u vertroosting' geuen:
 So ghy met nootdurft ⁵⁰⁾ zijt oft aermoed' hoog beswaert,
 Hier vindt ghy eenen schadt, die u Gods geest verspaert: ⁵¹⁾
 Oft zijt ghy in den block oft op den steen ⁵²⁾ gevangen,
 Hier sult ghy van den Heer u slaking stracx ontfangen:
 Sijt ghy van herten siek, vol cranckheyts, oft verwondt,
 Den meester vint ghy hier, die u stracx maeckt gesondt:
 Sijt ghy van dorst benaut, hier sult ghy dranck genieten,
 God sal u bange hert met water ouergieten:
 Is u de siel verflaut van bitter hongers-noot,
 Hier vint ghy oueruloet van rechte hemelsch broot:
 Sijt ghy in lijden swaer, u hert sal hier verlichten:
 Sijt ghy met anxt bevaen, u vreese sal hier swichten.
 Kortom, daer is noch noot, noch lijden oft verdriet
 Dat hier niet wordt geheelt, end gantz gebracht te niet.
 Iae self de doot en can den mensche geensins schaden,
 Die wel te recht bemerckt met Daudid Gods weldaden:
 Dies koim een yegelick voort end loue God den Heer,
 Hem yz in eewicheyt, lof, danck, end alle eer.

⁴⁷⁾ Bron (v. T.). ⁴⁸⁾ Ontvangen. ⁴⁹⁾ Heelen. ⁵⁰⁾ Nooddrift (v. T.).
⁵¹⁾ In bewaring houdt. ⁵²⁾ Gevangenis.

